

**Dansk
Skoleforening
for
Sydslesvig**

**Læseplan
for
Geografi**

**7. – 10. klassesetrin
i
hovedskolen, realskolen, fællesskolen og gymnasiet**

2005

Indholdsfortegnelse

Indholdsfortegnelse	side 2
Formål for faget geografi	side 3
Centrale kundskabs- og færdighedsområder	side 3
Geografisk baggrundsviden	side 3
Naturgrundlaget og dets udnyttelse	side 4
Kultur og levevilkår	side 4
Færdigheder, som eleverne skal lære i arbejdet med kundskabsområderne	side 4
Læseplan	side 5
Indhold i undervisningen	side 5
Naturgrundlaget og dets udnyttelse	side 6
Kultur og levevilkår	side 6
Færdigheder	side 7
Første fase: 7. og 8. klassetrin	side 8
Anden fase: 9. og 10. klassetrin	side 10
Tredje fase: 9. klassetrin i hovedskolen	side 12
Geografi og almendannelse	side 14
Praktisk arbejde i geografi	side 14
Feltgeografi	side 14
Geografi og sproget	side 14
Geografi og edb	side 15
Geografi og skolebibliotek	side 14
Bedømmelse og dokumentation	side 15

Formål for faget geografi

Formålet med undervisningen i geografi er, at eleverne tilegner sig kundskaber om og forståelse af de naturgivne og kulturskabte forudsætninger for levevilkår i Danmark, Tyskland og i andre lande samt samfundenes udnyttelse af naturgrundlag og ressourcer.

Stk.2. Undervisningen skal bygge på elevernes egne iagttagelser, oplevelser og undersøgelser og på geografiske kilder, så de udvikler interesse for selv at udbygge deres viden om omverdenen.

Stk. 3. Undervisningen skal fremme elevernes forståelse af og respekt for fremmede kulturer, levevilkår i den dansk-tyske grænseregion og andre europæiske grænseregioner. Sideløbende skal undervisningen give eleverne mulighed for at udvikle engagement, selvstændig stillingtagen til og ansvarlighed over for problemer vedrørende udnyttelse af naturgrundlag, ressourcer og den kulturskabte omverden og konsekvenserne for miljø og levevilkår.

Centrale kundskabs- og færdighedsområder

Geografiundervisningen skal støtte og udvikle elevernes gradvise erhvervelse af en geografisk referenceramme, hvori de kan udforske og forstå deres omverden.

Undervisningen omfatter:

- Naturgrundlag
- Menneskets aktiviteter
- Samspillene herimellem
- Konsekvenserne heraf.

I geografiundervisningen indgår

- begreber
- fremgangsmåder
- synsvinkler,

som er såvel naturfaglige som humanistiske.

Denne sammenkobling af de to faglige betragtningsmåder medvirker til, at eleverne bedre forstår mangfoldigheden i spillet mellem naturgrundlaget og menneskers måde at indrette sig på i verdens forskellige egne.

Geografisk baggrundsviden

- Danmarks, Tysklands og andre udvalgte europæiske landes natur-, kultur- og samfundsforhold
- Jordens opdeling i verdensdele og stater
- Konkret omverdenskendskab med navngivne holdepunkter.

Naturgrundlaget og dets udnyttelse

- Større naturgeografiske mønstre, kredsløb og sammenhænge
- Sammenhæng mellem landskab, klima, jordbund og vand som grundlag for menneskers eksistensmuligheder
- Samspil mellem ressourcer, produktion og miljø i lande på forskelligt økonomisk og teknologisk niveau
- Globale sammenhænge og problemer i forbindelse med befolkningsudvikling, urbanisering, økonomi, resourceforbrug, miljø og forurening.

Kultur og levevilkår

- Det globale mønster af rige og fattige regioner samt årsager til og virkning af de ulige vilkår
- Levevis og traditioner hos forskellige folk udvalgt med henblik på at bidrage til mellemfolkelig forståelse og mellemmenneskelig ansvarlighed
- Overnationale organisationers og det internationale samfunds funktioner - herunder økonomiske og handelsmæssige samarbejder
- Globalisering, som det der handler om bevægelse af varer, tjenester og penge samt spredning af ideer, kultur og mennesker

Færdigheder, som eleverne skal lære i arbejdet med kundskabsområderne

- Anvendelse af globus, kort, fly- og satellitfotos
- Iagttagelser, undersøgelser, målinger og registreringer i feltarbejde og ekskursioner
- Anvendelse af informationsteknologi
- Analyse af regioner og samspillet mellem disse ved hjælp af geografiske fremgangsmåder, hjælpemidler og kilder
- Vurdering af og stillingtagen til udviklingsmuligheder for lande på forskelligt økonomisk niveau.

Læseplan

Læseplanen er opdelt i tre faser.

Fase I omfatter:

7. og 8. klassetrin i hovedskolen, realskolen, fællesskolen og gymnasiet.

Fase II omfatter:

9. og 10 klassetrin i realskolen, fællesskolen og gymnasiet.

Fase III omfatter:

9. klassetrin i hovedskolen.

I geografi arbejdes der med emner, der inddrager såvel naturfaglige som humanistiske synsvinkler og arbejdsmåder.

Emnerne inddeles i følgende typer:

- Regioner
- Globale mønstre
- Problemstillinger.

Samspelet mellem menneske og natur, mellem regioner og mellem folkeslag med forskellige traditioner og værdier udgør det kernefaglige arbejdsområde.

Undervisningen skal tjene til belysning af Jorden som et system af interaktive regioner, der hver for sig bliver til og udvikles i et samspil mellem politiske, økonomiske og økologiske sammenhænge.

Vurdering af geografiske problemstillinger afhænger derfor både af, hvilke faglige vinkler der inddrages, og af de enkelte personlige værdier.

Indhold i undervisningen

Undervisningen i geografi bygger videre på de kundskaber og færdigheder, som eleverne har opnået i natur/teknik.

Emnerne er valgt, så et bredt udsnit af de centrale kundskabs- og færdighedsområder kan inddrages, ligesom der er lagt vægt på, at de geografiske sammenhænge fremtræder klart.

Geografiske sammenhænge er eksempelvis, at levevilkår i ét område er påvirket af levevilkårene andre steder i verden og selv påvirker andre områders levevilkår.

Den konkrete livsførelse i et område er ofte udtryk for en kombination af økonomiske og økologiske sammenhænge, interesser og problemer. Skolefaget geografi består da også af to hovedområder samt de geografiske arbejdsmetoder:

- Naturgeografi, der beskæftiger sig med naturgrundlaget og dets udnyttelse
- Kulturgeografi, der beskæftiger sig med kultur og levevilkår
- Færdigheder.

Arbejdet med de globale mønstre og sammenhænge inddrager navngivne holdepunkter, der fremmer færdighed i at orientere sig sikkert på verdenskortet.

Naturgrundlaget og dets udnyttelse

Der arbejdes med:

- Det europæiske - med hovedvægten på det danske og det tyske - naturlandskabs dannelse, former og egenskaber og menneskets indflydelse på kulturlandskabet
- Hovedpunkter i Jordens udviklingshistorie - herunder atmosfærens og havenes tilblivelse samt geologiske processer og kredsløb
- Baggrunden for årstidernes skiften, tidevandet og havstrømmene samt deres betydning for erhvervs muligheder og levevilkår
- Vandkredsløbet og menneskers anvendelse af vand, herunder såvel vandets betydning som ressource i forskellige former for produktion som de miljømæssige konsekvenser af de forskellige former for anvendelse af vandet
- De vigtigste jordbundstypers dannelse i samspil mellem terræn, klima og vegetation samt deres udbredelsesmønstre og muligheder for landbrugsmæssig udnyttelse
- Landbrugets, skovbrugets og fiskeriets teknikker og produkter og produktionens tilpasning til såvel forskellige naturgivne betingelser som teknologiske og økonomiske forudsætninger samt de økologiske sammenhænge i forskellige landbrugstyper
- Industriproduktionens fordeling i verden i forhold til råstoffer, transportveje og markeder, samt ressource mæssige forudsætninger herfor og konsekvenser heraf.

Kultur og levevilkår

Der arbejdes med:

- Sammenhænge mellem erhvervs-, befolknings- og bebyggelsesudvikling i Danmark, Tyskland og det øvrige Europa
- Fremmede kulturers traditioner og kultursammenstød mellem oprindelige kulturer og industrisamfundet
- Levevilkår i Den Tredje Verden samt årsagerne til og følgerne af den materielle fattigdom
- Politiske, økonomiske og humanistiske interesser i forholdet mellem rige og fattige lande

- Urbaniseringsprocessen og dens sammenhæng med befolkningsudviklingen, vandringer, erhvervsfordeling og bebyggelsesformer i samfund på forskelligt økonomisk niveau
- Muligheder og begrænsninger i forbindelse med bestræbelserne for at forbedre levevilkårene for de fattigdomsramte lande og folkeslag
- Ressourcemæssige og økologiske problemer i forbindelse med en bæredygtig udvikling i såvel industrilandene som de fattige lande og i forbindelse med en mere ligelig global fordeling af goder
- Vigtige markedsdannelser og handelsaftaler, herunder begrundelser for at oprette dem og problemer med deres funktion.

Færdigheder

Der arbejdes med:

- Lokalisering på kort og globus af verdensdele, lande, byer og andre områder
- Direkte iagttagelser af landskab og bebyggelse og fremstilling af enkle kortskitser over det iagttagede
- Principper for opmåling og korttegning
- Feltarbejder med undersøgelse og registrering af temperatur, vind, nedbør, jordbund, trafik og arealudnyttelse
- Aflæsning af informationer på forskellige korttyper - herunder topografiske kort samt fysiske og tematiske atlaskort
- Aflæsning og tolkning af globus samt satellit- og flyfotos
- Geografiske databaser, elektroniske atlas samt andre informationsteknologiske hjælpemidler
- Bearbejdning af data, fremstilling af grafiske afbildninger og udformning af tekster ved hjælp af regneark og tekstbehandling i forbindelse med egne undersøgelser i felten og ved analyse af statistiske oplysninger
- Vurdering af geografiske forhold med inddragelse af egne værdier og begrundelser.

I faget geografi er det derudover vigtigt at arbejde med, at der skal

- beskrives, før der forklares,
- forklares, før der vurderes og
- vurderes, før der opstilles handleplaner.

Fase I

Omfatter 7. og 8. klassetrin i hovedskolen, realskolen, fællesskolen og gymnasiet.

Der arbejdes med:

1. Universet herunder planeten Jorden

- Solsystemet, dets opståen og udforskning
- Stjerner og galakser
- Indre og ydre geologiske kredsløb
- Klima- og plantebælter
- Tidevand og havstrømme
- Globus, kort og gradnet.

2. Asien

Mellemøsten

- Interessesemodsetninger i forbindelse med brug af vand
- Det store ørkenbælte
- Tørkeproblemer og kunstvandingsystemer
- Muligheder og problemer i forbindelse med olieudvinding
- Den arabiske by
- Kulturelle særpræg og problemer.

Sydøstasien

- Naturkræfter og naturkatastrofer
- Indiens befolkningsproblemer, samfundsstruktur og religion
- Den grønne revolution
- Nyindustrialiserede lande og globalisering
- Storbyer, deres udvikling og problemer.

Kina

- Fra plan- til markedsøkonomi
- Befolkningsforhold og befolkningspolitik.

3. Australien og Oceanien

- Specifikke naturgeografiske elementer
- Havets og atmosfærens udvikling
- Klima- og plantebælter
- Livet på en mindre ø i Oceanien
- Australiens erhverv
- Australiens befolkningsforhold
- Infrastruktur og bebyggelse.

4. Afrika

Kontinentets naturgeografiske elementer:

- Landskabsformer og deres opståen
- Vandløb, søer og have
- Klimabælter
- Råstofforekomster.

Ørkenspredning:

- Med udgangspunkt i klima- og plantebælter behandles den traditionelle udnyttelse af naturmiljøet, de ændringer, der er sket og årsagerne hertil.

Forskellige typer primære erhverv i udvalgte lande/områder:

- Landbrug, subsistensbrug, plantagebrug
- Lokale og europæiske produktionsformer
- Fra bonde til lønarbejder
- Livet som nomade
- Fiskeri
- Minedrift.

Et udvalgt land:

- Arealudnyttelse
- Befolkningsforhold
- Bolig- og bebyggelsesforhold
- Infrastruktur
- Sekundære- og tertiære erhverv
- Politiske forhold.

5. Latin- og Mellemerika

- Den sårbare regnskov, herunder behandles den naturlige økologi i regnskoven og sammenhængen mellem skovfældninger og afstrømning, erosion, jordbund og atmosfære
- Åbning af Amazonlandet
- Urbanisering og befolkning
- Storbyer i Latinamerika, herunder livet som gadebarn
- Den oprindelige befolknings levevilkår
- Industri i Mexico og Brasilien.

Fase II

Omfatter 9. og 10. klassetrin i realskolen, fællesskolen og gymnasiet.

Der arbejdes med:

1. Nordamerika

- Kort gennemgang af Nordamerikas terræn, jordbund, klima, energi- og mineralressourcer.

Hovedmønstre i USA's økonomiske landskab:

- Forskellige typer landbrug og deres indtjening
- Forskellige typer skovbrug og deres indtjening
- Minedrift og handel med råstoffer
- Industrien og udviklingen fra gamle til nye industricentre
- Infrastrukturen
- Energiforsyning og -forbrug
- Metropolerne og deres forskellige indbyggere
- Serviceerhvervenes udvikling og betydning
- Befolkningsforhold herunder sammensætning og vandringer
- Relationer til andre lande herunder handel.

2. Rusland

- Klimaforhold i forskellige egne
- Arealudnyttelse og udnyttelse af ressourcer
- Natur- og miljøforhold
- Erhvervsforhold og deres udviklingsmuligheder

- Infrastrukturen
- Økonomiske forhold – muligheder og problemer
- Relationer til tilgrænsende stater.

3. Japan og dets naboer

- Industrigiganten
- Infrastruktur
- Handel og forholdet til andre lande
- ”De små tigere” som nye partnere i verdenshandlen
- ASEAN, NAFTA, APEC.

4. Danmark, Tyskland og udvalgte europæiske lande

- Gennemgang af terræn, jordbund, klima, energi- og mineralressurser
- Udnyttelse af arealerne, ændringer heri samt ligheder og forskelle
- Landbrug - ligheder og forskelle
- Industri og lokalisering
- Handel med forskellige varetyper og globalisering
- Infrastruktur og transportsystemer befolkningsforhold – ligheder og forskelle
- Byer og opland
- Naturlandskabet og turisme
- Miljølovgivning og -handleplaner
- Økonomiske kraftcentre.

5. Europa

- EU medlemslande og deres samarbejde
- Fattige og rige EU-lande
- Lande, der ikke er medlem af EU
- Etniske og nationale mindretal.

6. Globale forhold

- Energiforsyning
 - Fossile energikilder
 - Kernekraft
 - Vedvarende energikilder
 - Energiforsyning og årsager hertil

- Energibesparelse og energipolitik.
- Verdenshavene som økosystem
 - Råstoffer fra havet
 - Trusler mod havmiljøet
 - Betydning for klimaet
 - Havstrømme
 - Havene og kontinenterne.
- Rige og fattige lande
 - Kort gennemgang af vigtige former for samspil mellem rige og fattige lande
 - Økonomi og økologi i Den tredje Verden
 - Ændringer i befolkning, erhverv og bebyggelse
 - Udviklingsprojekter
 - Investeringer og handelsmønstre og deres betydning for forholdet mellem I- og U-lande.
- Et system af interaktive regioner
 - Ressourcer
 - Produktion
 - Miljø
 - Handel
 - Forbrug
 - Globalisering.

Fase III

Omfatter 9. klassetrin i hovedskolen.

Der arbejdes med:

1. Danmark og Tyskland

- Gennemgang af terræn, jordbund, klima, energi- og mineralressourcer
- Udnyttelse af arealerne, ændringer heri samt ligheder og forskelle
- Landbrug - ligheder og forskelle
- Industri og lokalisering
- Befolkningsforhold - ligheder og forskelle
- Byer og opland

- Handel med forskellige varetyper og globalisering
- Infrastruktur og transportsystemer.

2. Europa

- EU medlemslande og deres samarbejde
- Fattige og rige EU-lande
- Lande, der ikke er medlem af EU
- Etniske og nationale mindretal.

3. Globale forhold

- Energiforsyning
 - Fossile energikilder
 - Kernekraft
 - Vedvarende energikilder
 - Energibesparelse og energipolitik.
- Verdenshavene som økosystem
 - Råstoffer fra havet
 - Trusler mod havmiljøet
 - Betydning for klimaet
 - Havstrømme
 - Havene og kontinenterne.
- Rige og fattige lande
 - Kort gennemgang af vigtige former for samspil mellem rige og fattige lande
 - Økonomi og økologi i Den tredje Verden
 - Ændringer i befolkning, erhverv og bebyggelse
 - Udviklingsprojekter
 - Investeringer og handelsmønstre og deres betydning for forholdet mellem I- og U-lande.

Geografi og almendannelse

Geografiundervisningen skal ses i forhold til skolens samlede opgave. Det er bl.a. vores/skolens opgave at gøre eleverne fortrolige med dansk og tysk kultur og at forberede dem til et liv i et Europa under forandring. I geografi skal eleverne tilsvarende lære at analysere og tolke kulturlandskaberne i Danmark, Tyskland og det øvrige Europa. Disse er meget håndgribelige udtryk for erhvervskulturens udvikling og de deraf frembragte ændringer i bebyggelse og infrastruktur.

For det andet skal skolen bidrage til at fremme forståelsen af og respekten for fremmede kulturer. I geografi skal eleverne tilsvarende lære at tolke levevilkår under andre naturgivne og menneskeskabte vilkår. Herved fremmes forståelsen af, hvorfor man andre steder lever, tænker og handler anderledes end her.

For det tredje skal skolen fremme elevernes forståelse af menneskers samspil med naturen. I geografi skal eleverne tilsvarende lære, hvordan mennesker alle steder er afhængige af naturens ressourcer. Samtidig skal de lære, at måden opgaven løses på, altid har konsekvenser for miljøet og påvirker ressourcernes fortsatte tilstedeværelse.

Dette tjener til at fremme skolens opgave med at forberede eleverne til medbestemmelse og medansvar, rettigheder og pligter i et demokratisk samfund.

Praktisk arbejde i geografi

I geografi skal undervisningen ikke kun foregå i klasselokalet. Skolens nærområde, lokale virksomheder og naturskoler skal også danne rammen om undervisningen, ligesom der skal afholdes længerevarende ekskursioner til fjernere områder. Eleverne skal gøre erfaringer med arbejdsformer, der inddrager praktiske, undersøgende og eksperimenterende aktiviteter som supplement til arbejdet med boglige materialer.

Feltgeografi

Ekskursioner i geografi bør koncentrere sig om at give alle elever mulighed for at opleve den sydslesvigske og sønderjyske natur og de menneskeskabte omgivelser samtidig med, at der tilføres viden og færdigheder til disse oplevelser.

Feltgeografi har både en natur- og en kulturgeografisk dimension.

Ekskursionerne bør altid efterbehandles.

Geografi og sproget

Målene og handleplanerne i ”Sprog og læsning” skal tilgodeses i geografiundervisningen. Dette forudsætter, at man anvender alderssvarende faglitteratur samt opslagsbøger, atlas og statistikker, så eleverne selv kan hente deres viden via selvstændig læsning.

Den geografiske begrebsdannelse støttes ved at fortsætte arbejdet fra natur/teknik med at indføre og anvende gængse faglige begreber, hvis mængde og kompleksitet tiltager jo ældre eleverne

bliver. Brugen af logbog er også her med til at sikre, at nye begreber fæstnes og anvendes i elevernes daglige fagsprog.

I geografi har lærerens gode fortælling betydning. Den kan sammen med tekster og billeder fra en fremmed egn danne baggrund for en klassesdiskussion om livskvalitet og levevilkår det pågældende sted.

Meninger skal brydes, indlevelsen og forargelsen skal have plads, fordi det bl.a. er i spændingsfeltet mellem forskellige meninger, at engagement og interesse udspringer. Dette er med til at fremme evnen til at nuancere og berige det talte sprog.

Også i geografi har samtalen mellem elev og lærer stor betydning for elevens sproglige udvikling. Geografilæreren er også sproglærer.

Geografi og edb

Faget geografi er i udpræget grad et databehandlende fag. Data fra både de systematiske discipliner og fra regionalgeografien egner sig særdeles godt til behandling på computer, hvor såvel regneark som databaser og tekstbehandling kan indgå.

Faget kan med fordel benytte sig af de datamuligheder, der eksisterer i form af databaser, elektronisk atlas, cd-rom og internet. Desuden findes der en række demonstrations- og simulationsprogrammer til undervisningen i geografi.

Geografi og skolebiblioteket

I geografi er et righoldigt materiale af fagbøger, kort og atlas, statistikker, billeder og film af stor betydning.

Skolegeografi rummer mange kvaliteter, når det indgår i tværgående emner og problemstillinger. Til støtte for også denne arbejdsform samt til projektopgaver er det nødvendigt med et bredt og afvekslende materiale udbud. Geografilæreren bør derfor i samarbejde med skolebibliotekaren og kollegerne i natur/teknik, biologi, fysik og kemi skaffe sig et overblik over tilgængelige materialer.

Til støtte herfor kan skolens lærere trække på medarbejderne på Centralen for Undervisningsmidler og fagkonsulenterne.

Bedømmelse og dokumentation

I geografi bygger bedømmelsen af eleverne på forskellige undervisningselementer.

Der lægges vægt på, at både elevens tilegnelse af de centrale kundskabs- og færdighedsområder, arbejdet med tilegnelsen af et fagligt begrebsapparat og hendes/hans aktive medvirken i undervisningen bedømmes, ligesom elevens indstilling til forskellige arbejdsformer, organisations- og kreativitetstalent samt mundtlige og skriftlige opgaver indgår i bedømmelsen af elevens standpunkt.

Tværfaglige undervisningsforløb indgår i bedømmelsen sammen med en halvårlig skriftlig prøve.